

KOLOZSVÁRI BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM
ERDÉLYI TUDOMÁNYOS INTÉZET

HÜBÉRISÉG ÉS RENDISÉG A KÖZÉPKORI MAGYAR JOGBAN

IRTA

BÓNIS GYÖRGY

KOLOZSVÁR

NAGYENYEDI BETHLEN-NYOMDA

Források és irodalom

- ANJOUKORI okmánytár. Szerk. Nagy Imre, majd Nagy Gyula. I—VII. Budapest 1879—1920. (Monumenta Hungariae Historica. Diplomataria.)
- ALSÓSZLAVÓNIAI okmánytár. Szerk. Thallóczy Lajos és Horváth Sándor. Budapest 1912. (Monumenta Hungariae Historica. Diplomataria. vol. 36.)
- BARTONIEK Emma: A magyar királyválasztási jog a középkorban. Századok 1936, 359—406.
- Corona és regnum. Századok 1934. 314—31, 493.
- Oklevéltár a Tomaj nemzetségbeli losonczy BÀNFFY-család történetéhez. I—II. Budapest 1908, 1928. Szerk. Varju Elemér, Iványi Béla.
- BÉKEFI Remig: A pázsztói apátság oklevéltára. Budapest 1902.
- A BLAGAY-család oklevéltára. Szerk. Thallóczy Lajos és Barabás Samu. Budapest 1897. (Monumenta Hungariae Historica. Diplomataria. vol. 28.)
- BLOCH, Marc: La société féodale. (I.) La formation des liens de dépendance. Paris 1939. (L'évolution de l'humanité 34.)
- BÓNIS György: Szent István törvényének önállósága. Budapest 1939. (Ertekezések Eckhart Ferenc jogtörténeti szemináriumából. 7. sz.) Kny. Századok 1938, 433—87.
- BRUNNER, Heinrich: Forschungen zur Geschichte des deutschen Rechts. Stuttgart 1894. (Különösen: Die Landshenkungen der Merowinger und Agilolfinger. Uo. 1. sk.)
- COMMUNICATIONS présentées. VIIIe congrès international des sciences historiques, Zürich 1938. I—II. Paris, é. n.
- A körösszegi és adorjáni gróf CSÁKY-család története. I. köt. 1—2. rész. Oklevelek. Budapest 1919, 1921.
- CSAPODI Csaba: Szabadosok (libertini) 1526—1848. Századok 1940, 405—26.
- DEÉR József: Heidnisches und Christliches in der altungarischen Monarchie. Szeged 1934. Kny. Acta litt. ac scient. univ. Fr. Jos. Sectio geogr.-hist. I. 2.
- Közösségérzés és nemzettudat a XI—XII. századi Magyarországon. Bécsi M. Tört. Int. Évkönyve 1934, 93—111.
- Pogány magyarság — keresztény magyarság. Budapest 1938.
- Zsigmond király honvédelmi politikája. Hadtörténelmi Közlemények 1937, 1—57, 170—202.
- DOMANOVSKY Sándor: La formation de la classe nobiliaire en Hongrie. Résumé 1933, II. 32—5. (ld. alább).
- Zur Geschichte der Gutsherrschaft in Ungarn. Wirtschaft und Kultur, Festschrift Dopsch, Baden b. Wien 1933, 441—69.

- DOPSCH, Alfons: Wirtschaftliche und soziale Grundlagen der europäischen Kulturentwicklung aus der Zeit von Caesar bis auf Karl den Grossen. 2. kiad. Wien, 1923—4. I—II. Bd.
- Documenta Valachorum Hungariae historiam illustrantia usque ad annum 1400. Ed. Lukinich Imre, Fekete Nagy Antal, Gáldi László, Makkai László. Budapest 1941. = DV.
- ECKHART Ferenc: A királyi adózá s története Magyarországon 1323-ig. Arad 1908.
- A szentkoronaszme története. Budapest 1941.
  - A magyar alkotmányfejlődés. Budapest 1931. (Magyar jogi Szemle Könyvtára 36. sz.)
  - Jog- és alkotmánytörténet. A magyar történetírás új útjai, 2. kiad. Budapest 1932, 269—320.
  - La diète corporative hongroise. OC. III. 211—24. (Ld. alább).
  - Staatsrecht und Privatrecht in Ungarn im Mittelalter. UJb. 1929, 426—32.
- ENDLICHER, Stephanus: Rerum Ungaricarum Monumenta Arpadiana. St. Gallen 1849. Újnyomat, Leipzig 1931. (Ebből idézünk.)
- FEJÉR Georgius: Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus et civilis. Tom. I—XI, Buda 1829—44.
- FEJÉRPATAKY-hagyaték a Magyar Tudományos Akadémia Kézirattárában. (Jelenlegi elrendezése szerint a kelet után idézzük.) = Fp.
- FEKETE NAGY Antal: Az országos és particularis nemesség tagozódása a középkorban. Domanovszky-Emlékkönyv, Budapest 1937, 159—84.
- FERDINANDY Gejza: A rendi elemek a magyar alkotmányban. Budapest 1907. (Értekezések a társ. tud. köréből XIII. 9.)
- Az Aranybulla. Bp. 1899.
- FRAKNÓI Vilmos: A szekszárdi apátság története. Budapest 1879.
- A FRANGEPÁN-család oklevéltára. Kiadják Thallóczy Lajos és Barabás Samu. I—II. k. Budapest 1910, 1913. (Mon. Hung. Hist. Diplomataria 35, 38. k.)
- GYULA város oklevéltára. Szerk. Veress Endre. Budapest 1938.
- HAJNAL István: A kis nemzetek történetírásának munkaközösségéről. Századok 1942, 1—42, 133—65. Kny. Budapest 1942. (Ebből idézünk.)
- Történelem és szociológia. Századok 1939, 1—32, 137—166.
- HAZAI OKLevéltár. Szerk. Nagy Imre, Deák Farikas és Nagy Gyula. Budapest 1879.
- Hazai Okmánytár. I—VIII. k. Kiadják Nagy Imre, Paur Iván stb. Budapest 1865—91. = HO.
- HINTZE, Otto: Staat und Verfassung. Gesammelte Abhandlungen zur allgemeinen Verfassungsgeschichte. Hrsg. Fritz Hartung. Leipzig (1941). Ebből a következő cikkeket idézzük: Staatenbildung und Verfassungsentwicklung 24 sk. Wesen und Verbreitung des Feudalismus 74 sk. Typologie der ständischen Verfassungen des Abendlandes 110 sk. Weltgeschichtliche Bedingungen der Repräsentativverfassung 130 sk.
- A HÉDERVÁRY-család oklevéltára. Közlök br. Radvánszky Béla és Závodszy Levente. I—II. k. Budapest 1909, 1922.

- HOLUB József: A királyi vármeigyék Szent István korában. Szent István-Emlékkönyv, Budapest 1938, II. 71—106.
- A magyar alkotmány történelem vázlata. I. k. A legrégebb idők-től a mohácsi vészig. Pécs 1944.
- HÓMAN Bálint: Munkái I. k. Magyar középkor. Ebből a következő cikkeket idézzük: A magyarok honfoglalása és elhelyezkedése 129 sk. Az első állami egyenesadó 287 sk. A magyar címer történetéhez 327 sk. Társadalomtörténeti terminológia 403 sk. A társadalmi osztályok Szent István államában 420 sk.
- és SZEKFÜ Gyula: Magyar Történet. 3. kiad. I—V. k. Budapest 1936.
- JAKÓ Zsigmond: Bihar megye a török pusztítás előtt. Budapest 1940. (Település- és népiségtörténeti értekezések 5. sz.)
- A nagykarolyi gróf KÁROLYI-család oklevéltára, Szerk. Géresi Kálmán. I—V. k. Budapest 1882—97.
- KERN, Fritz: Gottesgnadentum und Widerstandsrecht im früheren Mittelalter. Leipzig 1914. (Mittelalterliche Studien I. 2.)
- KRING Miklós: Középkori jobbágyságunk szabad költözéséről. Századok 1935, 390—413.
- Kun és jász társadalmi elemek a középkorban. Századok 1932, 35—63, 169—188. Kny. Budapest 1932. (Ebből idézzük.)
- KUKULJEVIC, Joannes: Jura regni Croatiae Dalmatiae et Slavoniae. I—III. p. Zágráb 1862.
- LAGARDE, Georges de: Individualisme et corporatisme au Moyen Age. OC. II. 1—60.
- LOUSSE, M. E.: Les caractères essentiels de l'État corporatif médiéval. OC. I. 425—67.
- La formation des ordres dans la société médiévale. OC. II. 61—90.
- Magyarok és Románok. I—II. Budapest 1943—44. (A Magyar Történettudományi Intézet Évkönyve 1943—44.) Ebből a következő cikkeket idézzük: Kniezsa István: Keletmagyarország helynevei, I. 111 sk., Makkai László: Erdély népei a középkorban, I. 314 sk., Mikecs László: A Kárpátokon túli magyarság, I. 441 sk. = MR.
- MÁLYUSZ Elemér: A karizmatikus királyság. Társadalomtudomány 1934, kny. é. n.
- A magyar köznemesség kialakulása. Századok 1942, 272—305, 407—34.
- A magyar társadalom a Hunyadiak korában. (A hűbériség és rendiség problémája.) Mátyás király-évkönyv, Budapest 1940. I. 309—419.
- A patrimoniális királyság. Társadalomtudomány 1933, kny. é. n.
- Die Entstehung der Stände im mittelalterlichen Ungarn. OC. III. 13 sk.
- Geschichte des Bürgertums Ungarn. Vierteljahrsschrift für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte 20, 1928, 356—407.
- MARCZALI Henrik: A magyar történet kutatóinak kézikönyve. Budapest 1901.
- MITTEIS, Heinrich: Der Staat des hohen Mittelalters. Weimar 1940.
- Lehnrecht und Staatsgewalt. Weimar 1933.
- Monumenta ecclesiae STRIGONIENSIS... 979—1349. I—III. Disposuit Ferdinandus Knauz, Ludovicus C. Dedek. Esztergom 1874—1924.

- MURARIK Antal: Az ősiség alapintézményeinek eredete. Budapest 1938. (Értekezések Eckhart Ferenc jogtörténeti szemináriumából. 6. sz.)
- OZORAI József: Az egyházi vagy prédiális nemesek és birtokuk. Kny. a Magyar Sion 1886 és 1887. évf.-ból. Esztergom 1887.
- Organisation Corporative L' —. I. = Bulletin of the international committee of historical sciences 37. sz. (IX. k. IV. r. 1937), II—III. Louvain 1937, 1939. = OC.
- PANNONHalmi Szent Benedek-rend története, A. — Szerk. Erdélyi László. I—XII/B. Budapest 1902—16.
- PODMANICZKY-család okmánytára, A —. Szerk. Lukinich Imre. I—V. Budapest 1937—43.
- PLEIDELL Ambrus: Egyházi és világi immunitás. Bécsi M. Tört. Int. Évkönyve 1934, 42—55.
- REGesta regum stirpis Arpadianae critico-diplomatica. Szerk. Szentpétery Imre. I. Budapest 1923—30.
- REGestrum VARadinense examinum ferri candentis... ed. Karácsonyi János és Borovszky Sámuel. Budapest 1903.
- RÉSUMÉS des communications présentées au congrès 1933. Warszawa 1933.
- Scriptores Rerum Hungaricarum... ed. Szentpétery Imre. I—II. Budapest 1937—8. = SRH.
- SOPRON vármegye története. Oklevéltár I—II. Szerk. Nagy Imre. Sopron 1889—91.
- SPANGENBERG, Heinrich: Vom Lehnstaat zum Ständestaat. München 1912.
- SUPPLEMENTum ad vestigia comitiorum... ed. Kovachich Márton György. I—III. Buda 1798—1801.
- SYLLoge decretorum comitalium... regni Hungariae. Ed. Kovachich József Miklós. Pest 1818.
- SZABÓ István: A magyarság életrajza. (Budapest 1941.)
- SZEKELY Ottokár: Az egyházi nemesség. Bécsi M. Tört. Int. Évkönyve 1935, 28—52.
- SZEKFÜ Gyula: Servienek és familiárisok. Budapest 1912. (Ért a tört. tud. k. XXIII. 3.)
- SZENTPÉTERY Imre, ld. Regesta...
- SZILÁGYI Loránd: Az Anonymuskérdés revíziója. Századok 1937, 1—54, 136—202.
- SZTÁRAY-család oklevéltára. Szerk. Nagy Gyula. I—II. Budapest 1887—9.
- TAGANYI Károly: A földközösség történetéről Magyarországon. MGtSz. 1894, 199—238.
- A hazai élő jogszokások gyűjtéséről. Budapest 1919.
- Felelet Erdélyi Lászlónak... TSz. 1916, 296—320, 409—48, 543—608.
- Válasz Erdélyi Lászlónak... TSz. 1914, 435—51.
- TELEKI-család oklevéltára. Szerk. Barabás Samu. I—II. Budapest 1895.
- TELEKI-család gyömrői levéltára. (Regeszták.) Szerk. Iványi Béla. Szeged 1931.

- TELEKI József gróf:** Hunyadiai kora Magyarországon. X—XII. Okmánytár. Pest 1853—7.
- THEINER, Augustinus:** Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia. I—II. Róma 1859—60.
- THURNWALD, Richard:** Die menschliche Gesellschaft in ihren ethnosoziologischen Grundlagen. I—V. Berlin—Leipzig 1931—35.
- Úr és paraszt a magyar élet egységében. Budapest 1941. Ebből a következő cikkeket idézzük: Sinkovics István: Nemesség és parasztság Werbőczy előtt, 7—43; Szabó István: Nemesség és parasztság Werbőczy után, 44—80. = UP.
- VÁCZY Péter:** A hűbériség szerepe Szent István királyságában. Századok 1932, 369—392.
- A királyi serviensek és a patrimoniális királyság. Uo. 1927—8, 243—90, 351—414.
- A királyság központi szervezete Szent István korában. Szent István-Emlékkönyv, Budapest 1938, II. 33—69.
- A magyar királyság központi igazgatása a XI—XII. században. Domanovszky-Emlékkönyv, Budapest 1937, 607—24.
- A szimbolikus államszemlélet kora Magyarországon. Minerva 1932, 100 sk, 167 sk. Kny. Budapest 1932. Ebből idézzük.
- Die erste Epoche des ungarischen Königtums. Pécs 1935.
- Immunitás és iurisdicatio. Bécsi M. Tört. Int. Évkönyve 1931, 13—40.
- VESTigia comitorum apud Hungaros...** ed. Kovachich Márton György. Buda 1790.
- VINOGRADOFF, Paul:** Outlines of historical jurisprudence. I. Introduction, Tribal law. Oxford 1920.
- WALDAPFEL Eszter:** Nemesi birtokjogunk kialakulása a középkorban. Századok 1931, 134—167, 259—272.
- WEBER, Max:** Wirtschaft und Gesellschaft. 2. kiad. Tübingen 1925. (Grundriss der Sozialökonomie. 3. Abt.)
- WENZEL Gusztáv:** Árpádkori új okmánytár. I—XII. Pest 1860—74.
- ZALA vármegye története. Oklevéltár.** Szerk. Nagy Imre, Véghely Dezső és Nagy Gyula. I—II. Budapest 1886—1890.
- ZICHY-család idősb ágának okmánytára.** Szerk. Nagy Imre, Nagy Iván, Véghelyi Dezső, majd Kammerer Ernő, Dóry Ferenc, Lukcsics Pál. I—XII. Budapest 1872—1931.
- ZW = Zimmermann, Franz, — Werner, Carl, — Gündisch, Gustav:** Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen. I—IV. Hermannstadt, 1892—1937.

MEGJEGYZÉS. Ebbe a jegyzékbe csak azokat a műveket vettük fel, amelyekre vagy gyakrabban, vagy több fejezetben történik hivatkozás. Az egyes speciális kérdések irodalmát a megfelelő szakaszok lábjegyzetei tartalmazzák. Az utalás a szerző nevével és a címnek az irodalom jegyzékében kiemelt, vagy külön megjelölt rövidítésével történik. A négyjegyű szám évszámot, a kisebb szám lapszámot, a zárójelbe foglalt szám jegyzetszámot jelöl. A — — — a szöveg hiányait, a ... a mi kihagyásainkat tünteti fel.

Folyóiratok

- BpSz. = Budapesti Szemle.
LK. = Levéltári Közlemények.
MGtSz. = Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle.
MJÉ. = Magyar Jogászegyleti Értekezések.
MIÖG. = Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung.
MTT. = Magyar Történelmi Társ.
RHD. = Revue historique du droit français et étranger. Nouvelle série.
TSz. = Történelmi Szemle.
TT. = Történelmi Társ.
UJb. = Ungarische Jahrbücher.
ZRG. GA. = Zeitschrift der Savigny—Stiftung für Rechtsgeschichte. Germanistische Abteilung.